

Vergaderjaar 2012–2013

33 076

Voorstel van wet van de leden Van Gerven en Dijsselbloem tot nadere wijziging van de Wet verbod pelsdierhouderij

D

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 24 oktober 2012

Indieners danken de fracties voor de vragen en hopen met de beantwoording afdoende informatie te verschaffen.

Verloop wetgevingstraject Wet verbod pelsdierhouderij

De leden van de fractie van de **VVD** vragen waarom het zo lang geduurd heeft voor de initiatiefnemers met de voorliggende nadere wijziging van de Wet verbod pelsdierhouderij zijn gekomen? De toezegging snel tot actie over te gaan en met voorstellen van een flankerend beleid te komen stammen van 5 oktober 2010. Was het niet mogelijk geweest sneller met voorstellen te komen? De nertsenhouders verkeren nu al 5 jaar in onzekerheid: zoiets kan de overheid burgers toch niet aandoen? Wat motiveert de initiatiefnemers de nertsenhouders zo lang in onzekerheid te laten verkeren?

Natuurlijk onderschrijven de initiatiefnemers het uitgangspunt, dat burgers niet in onzekerheid mogen verkeren. De indieners hebben echter de tijd genomen om alle maatregelen en voorstellen ten behoeve van het flankerend beleid zorgvuldig en degelijk te onderzoeken.

De leden van de **ChristenUnie**-fractie vragen of het verstrijken van de tijd sinds aanneming in de Tweede Kamer van het wetsvoorstel verbod pelsdierhouderij en de eerste novelle effect heeft op te verwachten schade voor de staat naar aanleiding van dit wetsvoorstel, nu in die wetsvoorstellen deels gekozen is voor compensatie door het bieden van extra afbouw- en voorbereidingstijd?

Het verstrijken van tijd vanwege de behandeling van het wetsvoorstel heeft geen invloed op de afbouw- en voorbereidingstijd. De nertsenhouders krijgen namelijk van 2014 tot 2024 (10 jaar) de tijd om hun werkzaamheden af te bouwen of hun bedrijf om te zetten in een andere onderneming.

Relatie wet verbod pelsdierhouderij tot verkiezingprogramma's indieners

Uit de doorberekening van het CPB van de Verkiezingsprogramma's bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 blijkt dat het programma van de SP het slechtste scoort met betrekking tot de werkgelegenheid in 2040. Als reactie hierop stelde de leider van de SP in de Tweede Kamer, het lid Roemer, dat het de SP niet gaat om de werkloosheid in 2040, maar om de werkgelegenheid nu. Graag zouden de leden van de **CDA**-fractie van de indiener van de SP, het lid Van Gerven, willen vernemen welke bijdrage het wetsvoorstel verbod pelsdierhouderij levert aan deze gedachte.

De indieners wijzen erop dat uit de CPB doorrekening ook bleek, dat voor 2017 de werkloosheidsgroei ten opzichte van het basispad bij de VVD met 0,8% twee keer zo groot was als bij de SP met 0,4%, die het één na best scoorde. Het CDA kwam zelfs op een werkloosheidsgroei van 1,2% ten opzichte van het basispad.

Voor het overige zijn de indieners van mening dat werkgelegenheid weliswaar belangrijk is, maar dat dit niet de enige overweging is die een rol speelt in deze discussie. Ook ethische aspecten spelen een rol in het afwegingskader. Overigens is de werkgelegenheid van de sector (623 volledige arbeidsplaatsen in 2008) niet van dien aard dat dit effect zal hebben op de CPB berekeningen.

De PvdA is de verkiezingen ingegaan met de leuze Sterker en Socialer. Graag zouden deze leden van de indiener van de PvdA, het lid Dijsselbloem, willen vernemen welke rol het wetsvoorstel verbod pelsdierhouderij speelt in deze gedachte. Hoe kan het sluiten van een economisch gezonde bedrijfstak bijdragen aan het sterk en sociaal maken van Nederland, zo vragen deze leden zich af.

De bedrijfstak pelsdierhouderij zal vanwege een zeer lange overgangstermijn in staat worden gesteld om of op een sociale wijze de bedrijfsvoering af te ronden of om te schakelen naar een bedrijfstak die wél kan rekenen op maatschappelijk draagvlak. Op deze wijze wordt nieuw perspectief geboden en blijft werkgelegenheid behouden.

Gronden voor een verbod en verhouding tot andere sectoren

Kunnen de initiatiefnemers aan de leden van de **VVD**-fractie uitleggen waarom de mechanische kokkelvisserij wel een nadeelcompensatie werd toegekend, zelfs ondanks de strijdigheid van deze activiteit met de Habitatrichtlijn, terwijl de volledig legale nertsenhoudery een dergelijke compensatie moet worden onthouden? Wat rechtvaardigt het afwijken van het gelijkheidsbeginsel?

Een nadeelcompensatie zou moeten worden toegekend, indien nertsenhouders onevenredige schade zouden ondervinden door het verbod. Er is echter geen enkele reden om aan te nemen dat er sprake is van onevenredige schade. Een termijn van 10 jaar is namelijk voldoende voor de nertsenhouders om hun werkzaamheden af te bouwen en/of een nieuwe onderneming te starten. Daarnaast is er geen sprake van onevenredige schade, omdat dit verbod, gelet op het politieke en maatschappelijke klimaat, voorafgaand aan het inwerkingtreden van deze wet te voorzien is geweest voor de nertsenhouders.

De indieners sluiten niet uit dat ondernemers van 55 jaar of ouder in individuele gevallen geconfronteerd zouden kunnen worden met onevenredige nadelige gevolgen voor hun pensioen, omdat zij wellicht in de resterende werkzame jaren onvoldoende pensioen kunnen opbouwen

uit de bedrijfsresultaten van een nieuwe onderneming. Voor deze groep is om die reden een hardheidsclausule opgenomen.

Voorts constateren deze leden dat, terwijl de productie van bont wordt verboden, het gebruik van bont in Nederland de laatste jaren sterk toeneemt. Modeontwerpers stimuleren dit zonder enige reserve. Dit alles wordt niets in de weg gelegd, de productie van bont elders dus ook niet. Hoe rijmen initiatiefnemers deze praktijk met hun ogenschijnlijk zo zuivere ethische principes? Waarom overwegen zij in voorliggende wet geen wettelijke maatregelen tegen de praktijk van modeontwerpers, de handel en het gebruik van bont?

De initiatiefwet verbiedt de productie van bont in Nederland omdat hier sprake is van een niet-essentieel product. Daarnaast zijn de initiatiefnemers van mening dat een overgangstermijn van een beperkt aantal jaren voldoende is om een schaderegeling achterwege te laten. Gaan zij er van uit dat deze wet een precedent vormt voor het verbieden van meer zogenaamd niet essentiële producten in Nederland? En houdt dit in dat via een verbodswetgeving of een bestemmingswijziging een beperkte overgangstermijn voortaan een voldoende grond vormt voor het achterwege laten van schaderegelingen? De leden van de VVD-fractie verzoeken de initiatiefnemers hierover enige nadere beschouwingen te geven.

Het belangrijkste motief van het wetsvoorstel om de sector te sluiten is het feit dat men in deze sector alleen maar een luxeproduct maakt. Zijn er volgens de indieners nog meer sectoren die in aanmerking komen voor sluiting omdat het product slechts een luxeartikel is, zo vragen de leden van de fractie van het **CDA**.

Indieners kunnen de bewering dat het gebruik van bont in Nederland sterk toeneemt niet staven met onderzoek. Er is weinig tot niets bekend over de omvang van het aankoopgedrag van bont in Nederland. Dit heeft met name te maken met het feit dat producenten niet verplicht zijn te melden dat textiel bont bevat: al komt hier vanaf januari 2013 verandering in. Op de oppervlakkige waarneming afgaand, is een toename van bont niet uit te sluiten. (Hoewel onderscheid bont versus nep-bont niet altijd eenvoudig is.) Dit staat dan in schril contrast met het recent uitgevoerde onderzoek door het Athena Instituut van de VU Amsterdam in opdracht van het ministerie van ELI: «Denken over Dieren». Uit dit rapport blijkt onder andere dat slechts 7% van de Nederlandse bevolking bont een legitieme reden vindt om dieren te doden.

De conclusie van de leden dat bont niets in de weg wordt gelegd delen wij niet. De handel en productie van bont wordt steeds meer aan banden gelegd. Zo is er al een verbod op de import van zeehonden-, honden- en kattenbont, zijn er restricties aan de invoer van bont afkomstig van een bepaald soort wildklemmen en wordt er een labelplicht ingevoerd. Tevens kennen verschillende Europese landen al een algeheel verbod op de bontproductie.

Indieners wijzen er op dat dit wetsvoorstel slechts over pelsdierhouderij in Nederland gaat en geen verdere reikwijdte beoogt. Indieners sluiten niet categorisch uit in de toekomst met nieuwe wetsvoorstellen te komen, maar hebben hier ook geen concrete plannen toe. Zij stellen graag voor elk wetsvoorstel, inclusief het voorliggende, op zijn merites te beoordelen. Indieners zien in dit wetsvoorstel geen precedentwerkingen en zien ook geen verdere reikwijdte dan de pelsdierhouderij in Nederland. In mening van de indieners is het wetsvoorstel duidelijk. Ethisch gezien betreft het een afwegingskader waarbij de (mate van) inbreuk op de intrinsieke waarde van het dier afgewogen wordt tegen het belang van het doel, waarbij dit geplaatst wordt in het kader van de maatschappelijke normen

en waarden. Elke ethische kwestie (bijvoorbeeld betreffende andere niet-essentiële producten) moet zorgvuldig worden afgewogen en algemeenheden doen geen recht aan de zorgvuldigheid die hierbij volgens indieners betracht moet worden.

Het gevolg van de samenhangende wetsvoorstellen is dat een complete sector, die op legale wijze bedrijfsmatig actief is, wordt verboden en beëindigd zonder dat daarvoor overtuigende ethische argumenten worden bijgebracht. Zijn de initiatiefnemers het eens met het lid van de **SGP**-fractie dat er sprake is van een thans volstrekt legale bedrijfsuitoefening?

Met het oog op het argument dat het om de productie van een luxeartikel (bont) gaat, vraagt dit lid of dit het enige luxeartikel is dat in relatie staat tot het bedrijfsmatig houden van dieren. Indien er meer vergelijkbare producten zijn verneemt dit lid graag welke dat zijn, en of de initiatiefnemers zich op het standpunt stellen dat ook de productie hiervan beëindigd dient te worden en, zo ja, op welke termijn? Welke argumenten bezigen zij om zich, althans voorlopig, te beperken tot het houden van pelsdieren?

De indieners zijn het met de SGP fractie eens dat de pelsdierhouderij in Nederland momenteel een legale bedrijfsuitoefening is. Vanuit ethische overwegingen, willen de indieners met voorliggend wetsvoorstel hier verandering in brengen. De indieners zijn van mening dat elke afzonderlijke ethische kwestie, zorgvuldig moet worden beoordeeld. De afweging bij voorliggend wetsvoorstel is dat ernstig inbreuk gemaakt wordt op de intrinsieke waarde van het dier, voor een doel dat in ogen van de indieners overbodig en licht is. De maatschappelijke context daarbij is dat de steun onder de Nederlandse bevolking voor het doden van dieren voor luxe en uiterlijk vertoon, al jarenlang, met minder dan 10%, zeer laag is.

Indieners zijn van mening dat ook met domesticatie en huisvestingsaanpassingen de nerts niet geschikt kan worden gemaakt als productiedier. De indieners wijzen in dit verband op de zogeheten vijf vrijheden zoals die ook in de aangenomen Wet Dieren ook expliciet vastgelegd zijn, die de basis van goed dierenwelzijn vormen. Op al deze vrijheden wordt een inbreuk gemaakt.

Het CDON heeft dit als volgt gedocumenteerd.

«Vrijheid van dorst, honger en onjuiste voeding.

Nertsen krijgen een zachte brij te eten, in plaats van prooidieren, met nadelige gevolgen voor digestie, gebit en eetgedrag. Bovendien worden de dieren in de winterperiode beperkt gevoerd om de dieren in de gewenste conditie te krijgen voor de volgende reproductiefase. Om de Animal Science Group te citeren: «Soms is de voedingsbeperking zo sterk dat, met name de jongere dieren, het niet redden.» Ondanks recente veranderingen in het voerregime is dit probleem niet verholpen. Volgens de eerste herhaling van de ongeriefanalyse van de Animal Science Group ontbreken exacte actuele cijfers over het percentage dieren dat ongerief ondervindt door voerbepaling, maar geven bevindingen in het Welfare Quality project aan dat het percentage hoger is dan «wenselijk». Welk percentage door de Animal Science Group «wenselijk» wordt beschouwd is hierbij overigens onduidelijk, voor CDON is dat wenselijke percentage 0%.

Vrijheid van thermaal en fysiek ongerief.

«The typical mink cage with a nest box and wire mesh floor impairs mink welfare because it does not provide for important needs. Particular problems are limited locomotor and stimulatory possibilities, lack of opportunity to climb, go into tunnels or swim, and inability to avoid social contact.»

Vrijheid van pijn, verwonding en ziekte.

Volgens de Animal Science Group is de incidentie van staartbijten zeer aanzienlijk: «Op het moment van pelzen heeft 10–50% van de dieren aangebeten staarten.» Of om het Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare te citeren: «Non-fatal conditions which affect animal welfare, for example gastric ulcers, kidney abnormalities and tooth decay, are sometimes widespread.»

Vrijheid van angst en chronische stress.

De Animal Science Group concludeert dat vroeg spenen en de beperkingen van de huisvesting leiden tot stress en stereotype gedrag. Bovendien helpt het niet of onvoldoende om de kooien te verrijken of de nertsen zo te fokken dat ze minder stereotype gedrag vertonen. Zo onderzocht een groep wetenschappers of het welzijn van nertsen werd verbeterd als zij een tredmolen in de kooi geplaatst kregen. Wat bleek, de dieren maakten hier gebruik als substituuut voor stereotype gedrag. Anders gezegd, het lopen in de tredmolen werd hun stereotype gedrag. De compulsieve gedragsstoornis bleef hetzelfde, alleen uitte die zich anders. De aantasting van het welzijn bleef hetzelfde.

Ook is geprobeerd nertsen te fokken die zich in de huidige huisvestings-systemen «beter» voelen dan de thans gefokte nertsen. Binnen de natuurlijke gedragsvariatie hebben zij nertsen geselecteerd die minder vatbaar zijn voor stereotype (repetierend obsessief) gedrag. De ratio hierachter was dat stereotype gedrag een belangrijke indicator is van welzijn en dat dus een foklijn met minder stereotype gedrag nertsen oplevert met minder welzijnsproblemen. De uitkomst was echter negatief, of zelfs, mogelijkwerwijs dat het welzijn van deze «laag stereotype nertsen» nog slechter was dan van de «hoog stereotype nertsen». De laag stereotype nertsen waren namelijk angstiger. De onderzoekers concludeerden: «The correlation between stereotypy and confidence in the present study supports earlier findings showing a higher promotion of fearful animals in groups of low stereotyping mink. So, although the selection against stereotyped behaviour clearly reduced the FCM it may have contradictory consequences for the welfare of mink.»

Vrijheid om het natuurlijke (soorteigen) gedrag te ontplooiën.

Nertsen zijn van nature solitaire roofdieren met territoria van 1 tot 5 kilometer lang, die rond en in het water leven. In de fokkerij worden nertsen gehouden in kleine, draadgazen kooien van 85x30x45 centimeter met een nestbox van 20x20 centimeter. Deze huisvesting maakt het natuurlijk gedrag (jagen, zwemmen, exploreren) ten ene male onmogelijk. Wat betreft deze laatste vrijheid zij nog opgemerkt dat uitoefening van het natuurlijk (soorteigen) gedrag centraal wordt gesteld in het regerings-beleid sinds de Beleidsnota dierenwelzijn uit 2002. De nertsenfokkerij is hiermee onverenigbaar gebleken.»

Productie van bont in andere landen

Net als bij het verworpen voorstel van mevrouw Thieme met betrekking tot de rituele slacht (31571) verbiedt het wetsvoorstel verbod pelsdierhouderij de productie van bont in ons land, maar niet de consumptie. De leden van de **CDA**-fractie vragen de indieners welke ethische gedachten hen ertoe gebracht hebben te menen dat het dragen van bont aanvaardbaar is als het bont maar niet in Nederland wordt geproduceerd? Is het welzijn van de dieren gediend met het verplaatsen van de productie naar Denemarken, Polen of China?

De indieners wijzen de leden van de CDA-fractie erop dat bont en ook nertsenbont productie niet overal in de Europese Unie zijn toegestaan. In Groot-Brittannië, Oostenrijk en Kroatië is de nertsenfokkerij inmiddels verboden. In Ierland, Finland, Italië, Zweden en Denemarken zijn wetsvoorstellen en/of initiatieven gereed voor behandeling in het

parlement. België heeft een voorstel tot een nertsenfokverbod klaarliggen, dat waarschijnlijk door lokale wetgeving uitgevoerd gaat worden. Bulgarije en verschillende deelstaten van Duitsland stellen inmiddels zulke hoge eisen aan de nertsenhouderij dat het houden van nertsen de facto onmogelijk is geworden. In China zijn inmiddels de eerste anti-bont protesten gesignaleerd.

Het houden van dieren voor hun bont achten de indianers onaanvaardbaar. Nederlandse ingezetenen zijn vrij om bont te dragen. Dit wetsvoorstel zien de indianers als een begin van een maatschappelijk en ethisch debat over het dragen van bont teneinde een cultuuromslag te kunnen bewerkstelligen.

Ook wensen de indianers een Europees verbod op het houden van pelsdieren en de handel in hun bont, maar kunnen hier uiteraard geen garanties voor geven. Indianers wijzen erop dat het feit dat elders iets gebeurt dat moreel verwerpelijk is, niet betekent dat ook hier dat moreel verwerpelijke plaats mag vinden. (In dit geval past het houden en doden van pelsdieren voor hun bont, niet meer in de normen van deze tijd, zoals blijkt uit het geringe draagvlak van 7% van de Nederlandse bevolking die het bestaan van de sector gerechtvaardigd vindt.) Als dat zo zou zijn zou nooit enige morele vooruitgang in de wereld mogelijk zijn. Sterker: de laagste morele norm zal overal gaan gelden. Indianers wijzen erop dat een verbod in Nederland zal bijdragen aan nationale verboden in andere landen.

Een Italiaans en Belgisch verbod plaveiden de weg voor het uiteindelijke Europese verbod op honden- en kattenbont. Het proces naar het EU-verbod op zeehondenbont kwam in een aanzienlijke versnelling door het Belgische en Nederlandse verbod op dit product. Gestimuleerd door het Nederlandse verbod op de vossenfokkerij stemde het Deense parlement voor een verbod op de vossenfokkerij. Nog recenter zijn er, naar aanleiding van het door de Tweede Kamer aangenomen wetsvoorstel verbod op de pelsdierhouderij, in Denemarken, België, Noorwegen en Ierland maatschappelijke debatten ontstaan of deze landen ons voorbeeld niet moet volgen. Ook in China zijn de eerste bont protesten waargenomen. De wereldwijde beweging is duidelijk. De vraag is of wij achteraan of vooraan lopen.

Onteigening en schadeloosstelling

De thans voorliggende tweede novelle regelt een aantal maatregelen in de sfeer van het flankerend beleid, door een bijdrage te leveren aan ondermeer de sloopkosten en de pensioenen. Het wetsvoorstel verbod pelsdierhouderij wil de sector sluiten over tien jaar, gepaard met enkele flankerende maatregelen. Maar het blijft naar de mening van de leden van de **CDA**-fractie een onteigening zonder schadeloosstelling. Kunnen de indianers nog eens uitleggen hoe dit wetsvoorstel te rijmen valt met de Grondwet en met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM)? Daarin is toch geregeld dat de overheid niet tot onteigening kan overgaan zonder schadeloosstelling? Tevens vragen deze leden zich af wat naar de mening van de indianers het algemeen belang is van de overheid om tot onteigening over te gaan?

Indianers wijzen de leden van de CDA fractie erop dat het voorliggende voorstel geen sprake is van ontneming van eigendom zoals bedoeld in artikel 1 van de EVRM. Wel van regulering. Het betreft hier rechtmatige regulering. De parlementair advocaat schrijft hierover: «Wil de ontneming of regulering van eigendom in overeenstemming zijn met artikel 1 EP dan moet aan elk van de volgende eisen zijn voldaan:

- *De ontneming of regulering van eigendom moet rechtmatig zijn in de zin dat de regulering een wettelijke basis moet hebben, althans in overeenstemming moet zijn met de rule of law (beginselen van de rechtsstaat) en niet strijdig is met het (inter)nationale recht en rechtsbeginselen. Daar hoort bij dat de rechtsgrondslag van de ontneming of regulering voldoende toegankelijk, precies en voorzienbaar is;*
- *De ontneming of regulering moet een algemeen belang dienen; en*
- *Er moet een redelijk evenwicht – fair balance – zijn tussen het te dienen algemeen belang en de bescherming van de eigendomsrechten van het individu. Er mag geen sprake zijn van een individuele en buitensporige last (individual and excessive burdens). »*

«In lijn met het advies van de Raad van State zien wij voorshands geen aanknopingspunten om aan te nemen dat het wetsvoorstel (kennelijk) in strijd zou zijn met het (inter)nationale recht en rechtsbeginselen.

Dient de inbreuk een algemeen belang?

In de voorliggende situatie wordt het verbod op de pelsdierhouderij doorgevoerd, omdat het op gronden van welzijn en (vooral) ethiek niet meer als gewenst wordt beschouwd om pelsdieren (nertsen) te houden en te doden voor bontproductie. Het is aannemelijk dat de Nederlandse wetgever de ruimte heeft om op grond van deze motieven in te grijpen in de sector.

Is sprake van een fair balance?...

Ook ten aanzien van de keuze voor de wijze van ingrijpen in de sector – het verbod – komt de Nederlandse wetgever een grote mate van beoordelingsvrijheid toe. Er is wel een grens: de inbreuk mag niet leiden tot een individual and excessive burdens voor de pelsdierhouders.

Toch is het zeer de vraag of hier inderdaad sprake is van een individual and excessive burdens.

Daarbij beschouwen we een tweetal omstandigheden in onderlinge samenhang:

- *de afbouwtermijn van tien jaar; en*
- *de voorzienbaarheid van het verbod in combinatie met de controversie die de sector al jaren omringt.»*

Ook wijzen de indieners op de woorden van voormalig minister Verburg die het volgende schreef in haar brief 32 369 nr. 12 van 24 september 2010. «Het verbod op de pelsdierhouderij ontnemt de nertsenhouders immers niet de eigendom van grond, gebouwen of dieren. Bij regulering, anders dan bij ontneming van eigendom, is dus niet per definitie een verplichting tot schadevergoeding... Met de oorspronkelijke overgangstermijn was niet alle schade onevenredig geweest. Ook met de nieuwe overgangstermijn zal niet alle schade onevenredig zijn. Desalniettemin kan er sprake zijn van een disproportionele maatregel in specifieke gevallen. De verruimde overgangstermijn kan wel invloed hebben op een eventuele schadevergoeding. Hierover kan ik geen concrete cijfers geven, omdat dit afhankelijk is van specifieke gevallen. Bovendien is het uiteindelijk aan de rechter om te bepalen of en zo ja, in welke mate de overheid schade zou moeten vergoeden.»

Overgangstermijn en investeringen in de nertsensector

De leden van de **VVD**-fractie vragen waarom de initiatiefnemers nog altijd geen financieel gekwantificeerde onderbouwing gegeven hebben van de gevolgen van de verbodswet: namelijk dat een overgangstermijn van tien jaar afdoende zou zijn om alle werkelijk te lijden schade te compenseren en om ook voldoende zekerheden te bieden om het bedrijf op alternatieve wijze voort te zetten.

Het is aannemelijk dat banken na inwerkingtreding van deze wet niet meer bereid zullen zijn investeringen in deze sector te financieren. Desalniettemin zijn vele nertsenhouders verplicht welzijnsinvesteringen te plegen. Als banken deze niet meer willen ondersteunen, hoe moet een dergelijk dilemma dan worden opgelost? Gaan initiatiefnemers er vanuit dat dergelijke bedrijven dan, vanwege het niet nakomen van wettelijke verplichtingen, voortijdig moeten worden gesloten? Maar er is dan toch sprake van overmacht? Hoe valt dit te rijmen met de wettelijk omschreven illusie van de initiatiefnemers dat er sprake is van een terugverdientijd van de reeds gepleegde investeringen van 10 jaar? Moet hier niet de overheid aansprakelijk worden gesteld voor de onmogelijke positie waarin de nertsenhouders terecht komen? De leden van de VVD-fractie vragen in deze een juridisch sluitende reactie.

Zowel bij eerdere voorstellen alsook thans stelt het lid van de **SGP**-fractie zich op het standpunt dat een volledige nadeelcompensatie c.q. schadevergoeding, naast de ethische grondslag, een absolute voorwaarde is voor de aanvaardbaarheid van de samenhangende voorstellen. Bij het lid van deze fractie bestaat nog steeds ernstige twijfel of aan beide genoemde voorwaarden wordt voldaan. Zo vraagt hij op welk objectief onomstreden onderzoek de stelling berust dat de overgangstermijn van tien jaar toereikend is om de mede op overheidsbevel gedane en eventueel nog te verrichten investeringen terug te verdienen.

In antwoord op de vragen van de leden van de SGP en VVD wijzen de indieners erop dat een afschrijvingstermijn van 10 jaar volkomen normaal is in de land- en tuinbouw. Ook voormalig minister Verburg geeft in haar brief 32 369 nr. 12 van 24 september 2010 aan dat de afschrijvingstermijn van 10 jaar een normale termijn is voor afschrijving in de land- en tuinbouw. De 10 jaar afschrijvingstermijn is ook volgens KWIN (Kwantitatieve Informatie voor de Veehouderij uitgave van de Animal Sciences Group van Wageningen UR) een normale termijn voor afschrijvingen in de land- en tuinbouw. Bij de vossenhouderij en chinchillahouderij is ook een afbouwtermijn van 10 jaar gehanteerd. Per 1 april 2008 was het houden van deze dieren verboden. (er zijn toen geen bijzondere fiscale maatregelen getroffen) In zijn rapport uit 1999 ter advisering van minister Brinkhorst stelt oud CDA-Kamerlid Van Noord een afschrijvingstermijn van 10 jaar voor. In zijn brief van 28 april 2011 noemt staatssecretaris Bleker 10 jaar als normale afschrijvingstermijn in de land- en tuinbouw. In andere sectoren vonden verboden of ander overheidsingrijpen vaak op korte termijn plaats. Denk aan het verbod op smartshops en de verplichte wietpas voor coffeeshophouders in de grensstreek; dit was op korte termijn afgekondigd overheidsingrijpen. De pelsdierhouderij heeft afgelopen jaren laten zien met gemak grote schaalsprongen te kunnen maken. Er is geen reden te denken dat dit ondernemersvermogen is verdwenen.

De beëindiging op termijn betekent volgens dit lid dat een sterfhuissituatie ontstaat. Delen de initiatiefnemers de veronderstelling dat, gaande richting het einde van de tienjarentermijn het aantrekken van kapitaal en het werven van personeel (vervanging) steeds moeizamer zal verlopen? Hebben zij voorts het vertrouwen dat tot het einde van de overgangstermijn – in een krimpsituatie dus – het dierenwelzijn tenminste op het huidige peil is gegarandeerd?

De indieners hebben kennis genomen van het rapport dat in opdracht van de nertsenhouders opgesteld is door Deloitte. Hierin wordt een scenario met extreme premissen uitgewerkt op verzoek van de nertsenhouders. Een onderbouwing waarmee de extreme premissen aannemelijk worden gemaakt hebben de indieners echter niet in het rapport teruggevonden.

Zij zien dan ook geen enkele aanleiding om aan te nemen dat dit een waarschijnlijk of realistisch scenario is. Indiëners wijzen er op dat geen enkele onderneming of investering de garantie heeft om 12 jaar winstgevend te zijn. Een garantie voor 12 jaar winstgevendheid zou derhalve ook niet in redelijkheid gevraagd kunnen worden voor een maatschappelijk bediscussieerde sector als de nertsenhouders. Slechts 7% van de bevolking vindt haar bestaan gerechtvaardigd.

Indiëners vinden het rapport niet objectief te noemen. «Inzichten binnen de sector worden als uitgangspunt genomen» aldus het rapport. Het blijkt opgesteld op verzoek van de nertsenhouders en goeddeels op basis van door hun aangeleverde gegevens. Hierin zaten extreme en niet objectief onderbouwde uitgangspunten:

De loonkosten stijgen met 15%. De afzet in 2012 neemt met 25% af, en vervolgens wordt uitgegaan van een daling van 33% in 2014. De voerkosten stijgen vanaf het 2e prognosejaar jaarlijks met 5%. Onverklaard is verder dat de kosten gebouwen en inventaris sterk oplopen in de loop der jaren, terwijl het bedrijf in afbouw is. Over de gehele linie valt in de tabel op p11 op dat alle kosten enorm stijgen en de inkomsten sterk teruglopen. Deloitte ging overigens uit van teruglopende opbrengsten door een lagere prijs per pels. Inmiddels zijn de pelsprijzen echter verdubbeld in 2010–2011 ten opzichte van 2008–2009.

Deloitte gaat ervan uit dat de sector nog doorgaat met investeren in uitbreidingen om alle uitgegeven vergunningen volledig te kunnen opvullen.

Dit lijkt de indiëners ongewenst en een verkeerd uitgangspunt.

Deloitte gaat ervan uit dat een ondernemer die netto verlies draait, nog 8 jaar doorgaat met het verliesgevend bedrijf. Door oplopende verliezen is het

eindverlies wel 20 keer hoger dan na het eerste verliesgevend jaar. Dit lijkt

niet in overeenstemming met normale ondernemerslogica. (schema Deloitte

p. 11) Deze redenatie doortrekkend is het: hoe langer de overgangstermijn, hoe groter het verlies.

Betreffende voer:

Nertsenvoer is afval, slacht afval. Het uitgewerkte scenario waar de toeleveringsketen instort en het voer onbetaalbaar wordt, komt de indiëners onrealistisch over. Er wordt geen aannemelijke reden gegeven waarom dit plots niet meer voorradig zal zijn of waarom er geen afspraken met de toeleverende industrie te maken zou zijn. Daarnaast kunnen nertsenhouders gewoon zelf hun voer produceren. Van origine haalde de Poolse nertsenfokkers hun voer uit Nederland. Vervolgens besloot een Nederlandse ondernemer in Polen het voer daar zelf te maken. Dit was gangbaar in Polen, daar maakten alle pelsdierhouders hun eigen voer. Er zijn dus genoeg mogelijkheden voor ondernemende nertsenhouders. Ook kunnen afspraken met toeleverende industrie gemaakt worden of kan collectief worden ingekocht. Door Deloitte wordt niet aangegeven waarom genoemde problemen onoverkomelijk zouden zijn.

Betreffende personeel:

Nertsenvoerzorg is laaggeschoold arbeid waarbij de hoogst genoteerde vereiste vooropleiding VMBO is. De verantwoordelijkheid voor een goed fokplan lijkt de indiëners een kerncompetentie van de nertsenhouder. Het uitvoeren daarvan is, zoals vacatures al aangeven, laaggeschoold werk. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat dit personeel niet meer voorhanden zou zijn na een verbod. Dit geldt dubbel tijdens de huidige

crisis. De afgelopen jaren heeft de nertsensector sterk uitgebreid en hebben ze kennelijk snel relatief veel nieuw personeel kunnen vinden. Dat duidt niet op grote problemen in de toekomst. Als een sector in een sterfhuisconstructie krimpt, komt er meer overtollig personeel op de arbeidsmarkt beschikbaar dat laaggeschoold is. In dit geval heeft vrijkomend personeel als voornaamste kwalificatie ervaring als nertsenverzorger. In een markt met veel aanbod, hebben de prijzen of lonen eerder de neiging te dalen dan te stijgen. In de sector wordt gebruik gemaakt van laaggeschoolde arbeid uit Oost-Europa.

Betreffende krediet denken indieners dat banken leningen willen verstrekken voor elk bedrijf met een goed business model. Tot slot wijzen indieners op het concept «ondernemersrisico» en op de parlementair advocaat, die het verbod «voorzienbaar» noemt.

Uit een onderzoek van Deloitte¹ wordt de conclusie getrokken dat een overgangstermijn van 10 jaar te kort is om de gepleegde investeringen (in kapitaal en in arbeid) terug te verdienen. Dit zou leiden tot faillissementen en gedwongen bedrijfssluitingen met mogelijke restschulden. Het lid van de **50PLUS**-fractie vraagt de indieners hoe zij deze conclusies beoordelen.

Bijkomende factoren hierbij zouden kunnen zijn dat banken in bovengenoemde situatie niet meer willen financieren en een vervroegde uitstroom van werknemers en middelen waardoor eveneens financiële noodsituaties kunnen ontstaan. Delen de initiatiefnemers deze visie?

Zie antwoorden hierboven op vragen SGP en VVD.

Positie van werknemers en werkgelegenheid

Voor de nertsenhouders is er thans bij novelle een zogenaamd flankerend beleid geregeld. Wat staat de initiatiefnemers voor ogen met de positie van de vele werknemers in deze sector? Moeten zij aan hun lot worden overgelaten als de bedrijven sluiten? En als een deel van deze werknemers al tijdig een veilig heenkomen weet te vinden, hoe moeten de nertsenhouders dan aan arbeidskrachten komen om het bedrijf tot de datum van beëindiging voort te zetten? Hebben de initiatiefnemers nagedacht over dit sociale aspect van de verbodswetgeving vragen de leden van de **VVD**-fractie.

De werknemers en de nertsenhouders worden niet aan hun lot overgelaten. De nertsenhouders krijgen voldoende, te weten 10 jaar, tijd om hun werkzaamheden af te bouwen of om hun pelsdierhouderij om te zetten in een andere onderneming. Daarbij dient de nertsenhouder tijdig duidelijkheid te geven aan zijn/haar werknemers over het afbouwen of omzetten van de onderneming. In het laatste geval is de kans groot, dat de werknemers kunnen blijven. Bij het afbouwen kunnen werknemers, gelet op de ruime afbouwtermijn, voldoende tijd/gelegenheid krijgen van de nertsenhouder om een andere baan te vinden.

De leden van de **PVV**-fractie vragen de initiatiefnemers of er getallen bekend zijn van het aantal werknemers dat werkzaam is in de nertsenhouderij? Zo ja, is er bekend uit welke nationaliteiten deze groep is samengesteld? Hoeveel van deze werknemers zijn woonachtig in Nederland en hoeveel van deze werknemers zijn afkomstig uit Oost-Europa?

Volgens het LEI (sanering nertsenhouderij in Nederland; een actualisatie) waren 623 personen volledig werkzaam op de primaire bedrijven in 2008. Tijdens het villen is er spraken van seizoensarbeid. Het CWI heeft het villen van nertsen vastgesteld als categorie, beroepsgroep of sector die vrijgesteld is van de toetsing aan prioriteitsgenietend aanbod gedurende

¹ Deloitte, Onderzoek NFE. Analyse wetsvoorstel «Wet verbod pelsdierhouderij», 2 juni 2009.

een periode van drie maanden. Daarmee kunnen Oost-Europese werknemers voortvarend aan de slag als nertsenviller. Het past hiermee in het beeld van laaggeschoolde seizoensarbeid waar over het algemeen veel Oost-Europese werknemers te vinden zijn.

Sloopregeling en pensioenvoorzieningen

De wettelijke regels van het voorgestelde flankerend beleid bevatten weinig meer dan algemeen geformuleerde onderwerpen. Wel worden nadere regels in het vooruitzicht gesteld. Kan aan de leden van de **VVD**-fractie enigszins verhelderend worden aangegeven hoe deze nadere regelingen inhoud moet worden gegeven? Welke criteria gaan er gelden om voor de sloop- of ombouwkosten of voor een tegemoetkoming in de pensioenvoorziening in aanmerking te komen? Wat is in deze billijk of urgent?

Voor sloopkosten zie antwoorden op vragen SGP fractie hierna.

De hardheidsclausule kent de minister een discretionaire bevoegdheid toe. Dit houdt in dat de minister naar omstandigheden van een geval een tegemoetkoming kan verstrekken aan een ondernemer van 55 jaar of ouder die volgens de minister onevenredig nadelige gevolgen ondervindt voor zijn/haar pensioen. Vanwege deze discretionaire bevoegdheid kan de minister ten aanzien van de uitvoering van de hardheidsclausule regels opstellen.

Hoe groot achten de indieners de kans dat als gevolg van dit wetsvoorstel nertsenhouders onder de 55 jaar met onevenredig nadeel in de opbouw van hun pensioen te maken krijgen, dat zij niet door het opstarten van een nieuwe onderneming kunnen wegnemen? Waarom werd een discretionaire bevoegdheid voor de minister met betrekking tot eventuele pensioenproblematiek van nertsenhouders onder de 55 niet nodig geacht, zo vragen de leden van de fractie van de **ChristenUnie**.

De indieners achten de kans klein dat ondernemers jonger dan 55 jaar geconfronteerd zullen worden met onevenredige nadelige gevolgen voor hun pensioen. De situatie en omstandigheden van ondernemers van 55 jaar of ouder zijn immers niet gelijk aan de situatie en omstandigheden van ondernemers onder de 55 jaar. Jongere ondernemers hebben de tijd en de gelegenheid om hun oudedagsreserve op te bouwen en zeker te stellen door bijvoorbeeld een nieuwe onderneming te starten. Een ondernemer van 55 jaar of ouder zal echter niet een nieuwe onderneming kunnen starten of wellicht in de resterende werkzame jaren onvoldoende pensioen kunnen opbouwen uit de bedrijfsresultaten van een nieuwe onderneming. De hardheidsclausule heeft daarom betrekking op oudere ondernemers die in individuele gevallen geconfronteerd zouden kunnen worden met onevenredig nadelige gevolgen voor hun pensioen.

Het lid van de **SGP**-fractie vraagt met betrekking tot de voorgestelde sloopregeling of de initiatiefnemers duidelijk willen maken op basis van welke criteria zal worden bepaald of een pelsdierhouder voor een tegemoetkoming in deze in aanmerking komt. Daarnaast vraagt hij aan de hand van welke criteria de (maximale) hoogte van de te verstrekken tegemoetkoming dient te worden bepaald. Delen de initiatiefnemers de opvatting dat een schaderegeling die het karakter van een tegemoetkoming en niet van een schadevergoeding heeft, niet voldoet aan de eisen die uit artikel 1 Eerste Protocol EVRM voortvloeien? Menen zij dat de regeling voor sloopkosten kan worden aangemerkt als «*an amovement reasonably related to its value*» en zo ja, op basis van welke redenering?

De sloopregeling is geen compensatieregeling. In dit kader wijzen de indieners op de parlementair advocaat die schrijft «Zoals gezegd is er een aanzienlijke kans dat de rechter zal oordelen dat het wetsvoorstel een fair balance treft en dat daarom geen schadevergoeding aan de pelsdierhouders behoeft te worden geboden. Ook in het kader van toepassing van het égalité beginsel als richtlijn bij het voorbereiden van het wetsvoorstel, zien wij geen aanleiding voor nadeelcompensatie.»

Dit was het oordeel voor de tweede novelle, dus vóór het toevoegen van de sloopregeling. De tweede novelle draagt er aan bij dat de «aanzienlijke kans» waar de parlementair advocaat over spreekt, nog aanzienlijker wordt.

De indieners menen dat in principe alle nertsenhouders in aanmerking komen voor de sloopregeling mits ze voldoen aan de praktische uitvoeringsregels die het ministerie per AMvB (met zware voorhang) zal opstellen. De indieners vinden dat daarbij de laagste offerte uitgangspunt moet zijn en dat er een realistische maximumprijs moet worden vastgesteld voor asbestsanering per vierkante meter. Om fraude middels kunstmatig opgehoogde offertes te voorkomen kan de minister overwegen een maximale tegemoetkoming in sloopkosten vast te stellen in de regeling per vierkante meter voor de sloopwerkzaamheden. Dit kan door middels offertes en kostprijsberekeningen de kostfactoren inzichtelijk te maken en aan de hand hiervan een courante maximum vierkante meterprijs vast te stellen per staltype. Bij de regeling kunnen steekproefsgewijze controles gehouden worden om te controleren dat daadwerkelijk niet een te hoge prijs wordt gerekend.

De initiatiefnemers gaan uit van een redelijke tegemoetkoming. Naast bovengenoemde is een criterium dat het vanuit landschappelijk oogpunt wenselijk moet zijn dat er geen ongebruikte of verouderde stallen in het gebied aanwezig blijven. Ook moet er geen zicht zijn op hergebruik. De percelen waar nertsenhouders gevestigd waren, moeten een nuttige bestemming krijgen, die in de lokale ontwikkelingsplannen van de gemeente passen. Binnen de voorwaarden en met toestemming van de gemeente kan de grond na sloop van de nertsenverblijven worden benut voor bewoning of voor nieuwe bedrijfsactiviteiten. De regeling wil desgewenst een snelle doorstart voor de voormalige nertsenhouder mogelijk maken naar een volgende levensfase door verkoop of een nieuwe bedrijfsactiviteit te vergemakkelijken. In geval van een doorstart naar een andere bedrijfsactiviteit kan voor sloop of ombouw worden gekozen.

Per AMvB kunnen regels worden gesteld waarbij, voor een bedrag ten maximale van de geoffreerde sloopkosten, ombouw kan plaatsvinden voor nieuwe bedrijfsmatige activiteiten. Indieners wijzen er op dat een klein percentage eigen bijdrage bij veel regelingen gebruikelijk is, om betrokkenheid en gedeelde verantwoordelijkheid te stimuleren. Ook hier speelt het aspect bedrijfsrisico. De parlementair advocaat wijst erop dat ook bij onevenredige schade, bedrijfsrisico wordt meegerekend en daardoor slechts gedeeltelijk voor vergoeding in aanmerking komt. Staatssecretaris Bleker gaat in zijn brief van 28 april 2011 uit van een percentage rond de 75%. Een vergoedingpercentage voor sloop tussen de 70 en 90% lijkt de indieners een goede richtlijn en voor ombouw tussen de 60 en 80%. De minister moet dit in redelijkheid afstemmen op de andere bestaande en toekomstige regelingen.

Wat betreft de voorgestelde pensioenregeling en de reikwijdte daarvan zijn bij het lid van de SGP-fractie eveneens vragen gerezen. Zo vraagt hij de initiatiefnemers om duidelijk te maken op basis van welke criteria zal worden bepaald of een pelsdierhouder voor deze tegemoetkoming in aanmerking komt en, zo ja, in hoeverre.

De hardheidsclausule kent de minister een discretionaire bevoegdheid toe. Dit houdt in dat de minister naar omstandigheden van een geval een tegemoetkoming kan verstrekken aan een ondernemer van 55 jaar of ouder die volgens de minister onevenredig nadelige gevolgen ondervindt voor zijn/haar pensioen. Vanwege deze discretionaire bevoegdheid kan de minister ten aanzien van de uitvoering van de hardheidsclausule regels opstellen.

Voorts lijken de initiatiefnemers er vanuit te gaan dat de pelsdierhouders in staat zullen zijn hun ondernemingen met winst te staken. Dit lid vraagt of zijn veronderstelling in deze juist is en, zo ja, waarop deze verwachting is gebaseerd. Houden de initiatiefnemers geen rekening met de mogelijkheid van optredende faillissementen?

De initiatiefnemers zijn van mening, dat deze ondernemers na staking van hun bedrijf het recht hebben op fiscale voordelen (ruimere herinvestering) indien er sprake is van stakingswinst. Deze winst kan bijvoorbeeld binnen een jaar geïnvesteerd worden in een nieuwe onderneming of na een definitieve staking aangewend worden voor de oudedagsreserve of de lijfrentepolis.

Tenslotte vraagt dit lid waarom de initiatiefnemers hebben nagelaten de zogenaamde Fiscale Oudedagsreserve bij dit wetsvoorstel te betrekken zoals eerder aan de Eerste Kamer was toegezegd.

In geval van bedrijfsstaking valt de Fiscale Oudedagsreserve (FOR) vrij. Daar mag betrokken ondernemer een oudedags-lijfrente voor bedingen, voor het volledige bedrag dat op de balans staat. Ook overige onderdelen van de stakingswinst mag in een lijfrente worden omgezet, zij het dat zoals altijd daar maxima aan verbonden zijn, waar eenieder zich aan moet houden.

Zoals toegezegd in de eerste termijn van de behandeling van de initiatiewet in de Eerste Kamer hebben de initiatiefnemers hier nogmaals naar gekeken. Onze conclusie is dat dit adequaat is geregeld en dat er geen aanleiding is de mogelijkheden ter zake verder te verruimen.

Naar de mening van het lid van de **50PLUS**-fractie moet er echte helderheid bestaan op het gebied van de pensioenregeling. Wat zijn de criteria voor een pelsdierhouder die hiervoor in aanmerking wil komen? Voorts vraagt dit lid welk bedrag er gereserveerd is als financiële dekking voor de pensioenmaatregelen die opgenomen zijn in voorliggend wetsvoorstel.

De hardheidsclausule kent de minister een discretionaire bevoegdheid toe. Dit houdt in dat de minister naar omstandigheden van een geval een tegemoetkoming kan verstrekken aan een ondernemer van 55 jaar of ouder die volgens de minister onevenredig nadelige gevolgen ondervindt voor zijn/haar pensioen. Vanwege deze discretionaire bevoegdheid kan de minister ten aanzien van de uitvoering van de hardheidsclausule regels opstellen.

Wat is de houding tegenover een eigenaar die de leeftijd van 60 bereikt heeft, zijn bedrijf uiteraard niet kan verkopen en geen tien jaar meer heeft om van de geboden overgangstermijn gebruik te maken?

De ruime overgangstermijn biedt nertsenhouders voldoende tijd om hun bedrijf af te bouwen of om te zetten in een andere onderneming. De indieners zijn van mening dat ook een 60-jarige nertsenhouder vanwege deze ruime overgangstermijn zijn/haar bedrijf kan verkopen. De koper van

het bedrijf kan immers de onderneming voor een periode voortzetten of het bedrijfspand omzetten in een andere onderneming.

Tevens vraagt dit lid of het juist is dat de initiatiefnemers hebben nagelaten de zogenaamde Fiscale Ouderdomsreserve te betrekken bij de tweede novelle terwijl dit wel aan de Eerste Kamer is toegezegd.

In geval van bedrijfsstaking valt de Fiscale Oudedagsreserve (FOR) vrij. Daar mag betrokken ondernemer een oudedags-lijfrente voor bedingen, voor het volledige bedrag dat op de balans staat. Ook overige onderdelen van de stakingswinst mag in een lijfrente worden omgezet, zij het dat zoals altijd daar maxima aan verbonden zijn, waar eenieder zich aan moet houden.

Zoals toegezegd in de eerste termijn van de behandeling van de initiatiewet in de Eerste Kamer hebben de initiatiefnemers hier nogmaals naar gekeken. Onze conclusie is dat dit adequaat is geregeld en dat er geen aanleiding is de mogelijkheden terzake verder te verruimen.

Duurzaamheid en dierenwelzijn

De tweede novelle die nu voorligt wordt gesteund door het lid van de fractie van de **PvdD**. Dit lid acht de niet-verplichte compensatie van sloopkosten, fiscale voorzieningen en de hardheidsclausule een ruimhartig en meer dan adequaat gebaar en meent dat deze voldoende zekerheid bieden voor de pelsdierhouders in Nederland, die al sinds 1999 van een aankomend verbod afwisten, maar willens en wetens hebben uitgebreid. Alhoewel het lid van de fractie van de PvdD-fractie verheugd is dat er geen ruimte meer zal zijn voor pelsdierhouderij in Nederland, is hij er niet gerust op welke bedrijfsvoering hiervoor in de plaats zal komen. Delen de initiatiefnemers de mening dat het zeer wenselijk is dat deze ondernemers omschakelen naar duurzame, biologische landbouw en dat zij hierin ook door de overheid gestimuleerd dienen te worden?

Het omzetten van de onderneming en/of de keuze waarheen de onderneming omgezet moet worden is aan de ondernemers zelf, uiteraard binnen bestaande regels en desgewenst gebruikmakend van (stimulerings)regelingen.

Tijdens het rondetafelgesprek ter voorbereiding op de behandeling van voorliggende novelle in de Tweede Kamer op 7 juni 2012 stelde het Tweede Kamerlid Ouwehand (PvdD) de vraag aan professor Hopster, professor Stafleu en professor Ohl of de nertsen in hun optiek wel gehouden zou mogen worden in Nederland, als daar nu een preventieve toets voor uitgevoerd zou worden. Het unanieme antwoord hierop was »Nee«. Toch gaat het nog 10 jaar duren voordat er een einde komt aan de barre omstandigheden waarin de nertsen genoodzaakt zijn te leven. Gezien de grote welzijnsproblemen die nertsen ervaren, en het enorme aantal dat in deze 10 jaar nog gefokt gaat worden, is het lid van de Partij voor de Dieren van mening dat de resterende omschakeling naar zogenaamde «welzijnskooien», hoe marginaal de winst ook moge zijn, niet stil mag komen te liggen. Delen de initiatiefnemers deze opvatting? Delen de initiatiefnemers tevens de mening dat de genoemde preventieve toets als norm zou moeten gelden voor het houden van dieren in Nederland?

Indieners onderschrijven het antwoord van de deskundigen op de rondetafel in de Tweede Kamer op 7 juni 2012, dat indien nu geen nertsen in Nederland gehouden zouden worden en een preventieve toets gehouden zou worden om te onderzoeken of nertsen geschikt zijn om te houden, de uitkomst zou zijn, dat nertsen niet geschikt zijn om te houden.

Indieners delen dit inzicht en zien daarom graag spoedig dit voorstel tot Wet verheven.

Indieners delen de mening dat de omschakeling naar welzijnskooien geen vertraging op mag lopen en zullen aandringen op strikte naleving.

Het plan van aanpak om het welzijn van nertsen te verbeteren dateert van 1995. Momenteel, 17 jaar later, is het plan van aanpak vervangen door de welzijnsverordening nertsen. Eind 2013 moeten alle nertsen in verbeterde kooien gehuisvest zijn. Hoeveel er op dit moment daadwerkelijk in vernieuwde kooien zitten is onbekend en weinig transparant. Het laatst bekende getal is 52% in 2008 (sanering nertsenhouderij in Nederland; een actualisatie).

Kosten en financiële dekking

De werkelijke schade die de nertsenhouderij zal leiden is met zekerheid een veelvoud van het bedrag dat in het gewijzigd wetsvoorstel als flankerend beleid is opgenomen. Als claims van de nertsenhouders en het daarmee verbonden bedrijfsleven door rechterlijke uitspraken worden gehonoreerd, hoe denken initiatiefnemers deze dan te kunnen financieren vragen de leden van de **VVD**-fractie.

Per amendement is per jaar 2 miljoen euro gereserveerd, totaal 28 miljoen euro van 2011 tot en met 2024. Door de staatssecretaris zijn eerder de sloopkosten op 10 miljoen euro geraamd (In zijn brief van 28 april 2011). Dit is exclusief kosten asbestsanering, maar inclusief een korting (omdat ook de staatssecretaris uitgaat van een eigen bijdrage van de nertsenhouders van rond de 25%). Het bedrag is gebaseerd op de gemiddelde offertes die de LEI kreeg voor sloopkosten, zijnde 60 000 euro. De indieners denken dat de sloopkosten eerder rond de 21 500 euro zullen liggen, conform het CE rapport en de logica van het kiezen van de laagste offerte. Om zeer ruimschoots aan de veilige kant te zitten houden de indieners het bedrag van 10 miljoen van de staatssecretaris voor sloopkosten exclusief asbestsanering aan. Overigens verwachten de indieners dat een groot deel van de gebouwen jonger is dan 1993 en geen asbest zal bevatten.

Voormalig minister Verburg schreef in haar brief 32 369 nr. 12 van 24 september 2010. «Het verbod op de pelsdierhouderij ontnemt de nertsenhouders immers niet de eigendom van grond, gebouwen of dieren. Bij regulering, anders dan bij ontneming van eigendom, is dus niet per definitie een verplichting tot schadevergoeding... Met de oorspronkelijke overgangstermijn was niet alle schade onevenredig geweest. Ook met de nieuwe overgangstermijn zal niet alle schade onevenredig zijn. Desalniettemin kan er sprake zijn van een disproportionele maatregel in specifieke gevallen. De verruimde overgangstermijn kan wel invloed hebben op een eventuele schadevergoeding. Hierover kan ik geen concrete cijfers geven, omdat dit afhankelijk is van specifieke gevallen. Bovendien is het uiteindelijk aan de rechter om te bepalen of en zo ja, in welke mate de overheid schade zou moeten vergoeden.» De brief was overigens grotendeels in lijn met het betoog van de parlementair advocaat. Daarnaast geeft ook minister Verburg aan dat de afschrijvingsstermijn van 10 jaar een normale termijn is voor afschrijving in de land- en tuinbouw.

Kunnen de indieners aan de hand van concrete schattingen aan de leden van de **ChristenUnie**-fractie inzichtelijk maken dat de huidige jaarlijkse reservering voor de dekking van de kosten van het flankerende beleid voldoende is? De kostenramingen van saneringskosten dateren al weer van een aantal jaren geleden. Hebben de indieners reden om te veronderstellen dat deze ramingen nog steeds actueel zijn? Deze leden vragen

voorts of de indieners beschikken over trendmatige cijfers die het financieel reilen en zeilen van de sector in beeld brengen? Ook wat betreft de aantallen pelsdieren? Is er een ontwikkeling waarneembaar wat betreft de aantallen pelsdierhouderijen?

Indieners leveren graag onderstaande cijfers aan. Er is een duidelijke trend van groei in aantallen dieren. Daarbij is afgelopen jaar de opbrengstprijis van pelzen sterk omhoog gegaan. In zijn brief van 28 april 2011 raamt staatssecretaris Bleker de actuele sloopkosten op 10 miljoen euro voor de gehele sector. De gereserveerde middelen zijn 28 miljoen euro. Zoals eerder geschreven, denken de indieners dat het uitgangspunt van de staatssecretaris van 60 000 euro sloopkosten sowieso flink aan de te hoge kant zit omdat voor de laagste offerte gekozen moet worden en niet voor de gemiddelde.

	konijnen voor de vleesprod.		edelpelsdieren (moederdieren)				bedrijven met		
	voedsters		totaal	Nertsen	vossen	Overige	totaal	konijnen	edelpelsdieren
	x 1 000								
1991	681	105	786	544	10	27	581	521	245
1992	700	105	805	563	8	5	576	673	258
1993	610	89	700	466	7	9	482	578	235
1994	506	74	580	476	7	2	486	428	231
1995	424	64	488	456	7	1	464	337	216
1996	406	61	467	485	7	1	493	311	213
1997	421	64	485	525	7	3	535	308	213
1998	382	61	443	566	8	2	575	262	211
1999	355	55	410	576	5	3	585	231	202
2000	340	52	392	675	4	1	680	201	192
2001	334	49	383	611	5	3	619	183	187
2002	320	50	371	617	5	12	635	166	183
2003	280	45	325	613	4	3	621	152	183
2004	297	49	347	632	3	2	637	147	180
2005	312	48	360	692	5	7	704	147	176
2006	283	41	324	694	4	6	704	141	168
2007	338	49	387	803	5	12	820	125	167
2008	282	41	323	849	-	18	867	102	166
2009	271	41	312	870	-	14	884	87	164
2010	260	39	299	962	-	1	964	91	163
2011	262	39	302	977	-	1	978	86	161

Betreffende de aantallen zegt het LEI «In vergelijking met het onderzoek uitgevoerd in 2008 heeft een sterke uitbreiding van het aantal nertsen plaatsgevonden namelijk van ruim 800 duizend moederdieren in 2007 tot bijna 1 miljoen moederdieren in 2011 (bron: Landbouwtelling 2011). Het aantal bedrijven met nertsen is licht gedaald van 168 in 2007 naar 161 in 2011.

Volgens het LEI 2008 is de netto opbrengst voor het gemiddelde nertsen-bedrijf 283 319 euro per jaar.

Onderstaande staat in de KWIN-Veehouderij 2012–2013. Het afgelopen seizoen lagen de prijzen op een hoog niveau en op basis van het 5-jaarlijks gemiddelde hebben ze de norm fors naar boven bijgesteld.

Prijzen pelzen

Statistiek

Opbrengstprijzen pelzen, over alle kleurslagen, maten en kwaliteiten gemiddeld (€)

	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11
Opbrengstprijis	28,50	30,00	21,50	38,50	44,50

Norm (gemiddelde van vijf jaar)

Opbrengstprijis (per afgeleverde pels) € 32,50

Volgens de indieners is de kans aanzienlijk dat het oorspronkelijke wetsvoorstel samen met de twee wijzigingen daarvan, voldoende compensatie biedt om schadevergoeding te voorkomen. De regering geeft echter per brief aan dat per individueel geval en naar aanleiding van de omstandigheden van dat geval zal moeten worden bekeken welke kosten voor de Staat denkbaar zijn. Waarom is er, naast het oordeel van de parlementair advocaat over de juridische houdbaarheid van het wetsvoorstel, geen *second opinion* gevraagd, zo vragen deze leden.

De sector rept van een groot aantal faillissementen die het wetsvoorstel met zich zal brengen. Wat is het oordeel van de indieners hierover en wat zijn hun eigen verwachtingen op dit punt? Willen de indieners meer integraal reageren op het rapport van Deloitte¹?

Zie antwoorden SGP hierboven.

Onevenredige individuele schade sluiten de indieners niet uit, maar zij achten het gezien de voorliggende regelingen ook niet waarschijnlijk.

Staatssteun

De uitvoeringsregeling moet getoetst worden aan verordeningen van de Europese Commissie rond staatssteun. Uit de stukken blijkt niet dat de regeling is voorgelegd. Indien deze constatering juist is: waarom hebben de indieners deze toetsing achterwege gelaten, zo vragen de leden van de fractie van de **ChristenUnie**. De leden van de CDA-fractie sluiten zich bij deze vraag aan. De leden van de **CDA**-fractie vragen voorts of de initiatiefnemers alsnog bereid zijn de regeling voor te leggen.

In de voorbereiding van deze novelle is de vraag naar de juridische houdbaarheid van de hierin genoemde regelingen, met name de staatssteuntoets, gesondeerd in Brussel bij de Europese Commissie. De regelingen zullen, na aanvaarding van de wetgeving in uw Kamer, moeten worden uitgewerkt en daarna formeel worden voorgelegd aan de EC. Dit is de gebruikelijke procedure.

Hopend de vragen van de geachte leden afdoende te hebben beantwoord.

Lid Tweede Kamerfractie van de Socialistische Partij,
Van Gerven

Lid Tweede Kamerfractie van de Partij van de Arbeid,
Dijsselbloem

¹ Deloitte, *Onderzoek NFE. Analyse wetsvoorstel «Wet verbod pelsdierhouderij»*, 2 juni 2009.